

[18]

(berl)

er?

Caesaris!

ostram fi-

In aditu,

): Tune

Caesaris?

ur. Imper-

n malam
furens):

tte ista.

): Chri-
ur, nos,
commi-
ut mos
raetoris
i quum
tempe-
n ita ut
presso,
is Cor-
spersa
atque,
tulerit,

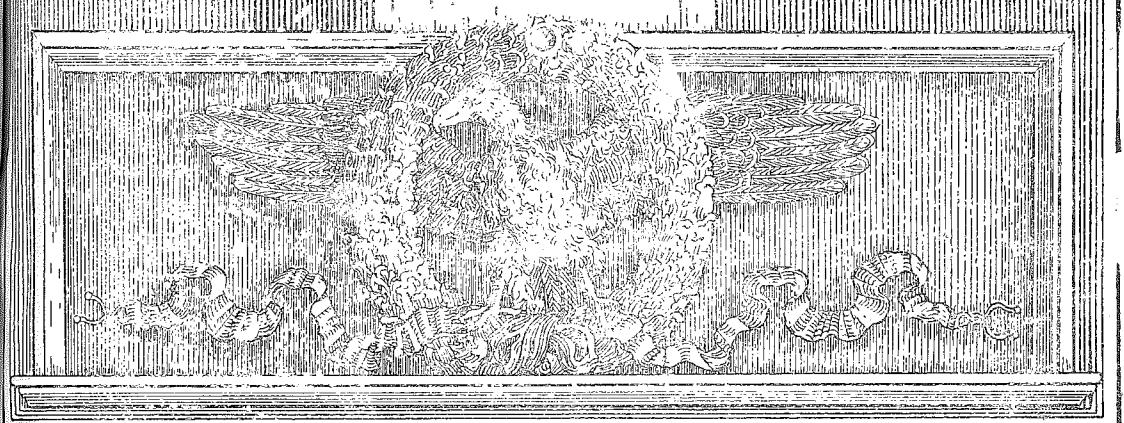
Corvi-

rvinus

ALMA ROMA

QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quo^d sequitur:

JOSEPHI FORNARI **Fridianus**. Milesia fabula scenis accommodata apud
ephebea facile agendis. – Venit lib. 2.

JOSEPHI FORNARI **Francisculi prandium**. Milesia fabula scenis accom-
modata apud ephebea facile agendis. – Venit lib. 2.

HERMINII IACOBELLI **In campo latinitatis novi flores**. – Si tegu-
mento solut. lib. 5; si xyloina structura aureoque titulo decorat., lib. 6.

I. B. FRANCESIA **Euplius**, **Ad Romam**, Actiones dramaticae. – Sin-
gulae lib. 1,50.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus
pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus*).

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE col-
lectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXV,
paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libella-
rum 275 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 550, pro
exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam
syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requiren-
dae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del
Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est non sinit ut
foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXVI est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solendum rectoque tramite mittendum* ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio*, 96.

SOCIUS ET LECTORIBUS Commentarii nostri humanissimis Natalitia, quae imminent, Dominica festa et novum adventantem annum fausta atque felicia ominamur ex animo.

Quomodo per viam nostram anno MCMXXVII progressuri simus in proximo numero, qui vitae nostrae anno XIV ponet initium, exponemus; id hodie sufficiat dicere in incoepitis nostris ab eximia illa forma attingenda, quam animo tamdiu conceptam habemus, et pro qua tot labores impendimus, nunquam nos deflexuros; immo vero invicto animo ad eam assequendam summa ope ensiuros.

Pretium subnotationis idem ac labentis anni erit, scilicet pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae Septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris universi orbis nationibus summa italicas libell. 30 exaequans. Confidimus fore non solum ut quisque ipsum pro se quamprimum solvat, sed etiam pro altero

aliquo, quem sociorum numero curaverit accessurum. In numero enim stat vis, non commentarii modo perficendi, sed studii illius, quod omnes simul in latinitatis progressum sentimus.

ALMA ROMA.

Decorative horizontal border with a repeating floral or scroll pattern.

De latinarum litterarum historia paelectiones¹

Postquam de *neniis* in mortuorum laudem satis superque locuti sumus, liceat nobis in memoriam revocare *funebres* illas *laudationes*, quae, iam antiquitus usitatae, nunquam apud Romanos in desuetudinem abierunt. Hunc morem iam laudabat Polybius, tot res in Romanorum re publica admiratus (VI, 53, 2): «Populo omni circumstante, ubi rostra concendent aut filius, si eum aetate adulturn a patre relictum esse contingat et ille adsit, aut aliquis ceterorum genere coniunctus, defuncti virtutes commemorat et res ab eo in vita bene gestas». Item Dionysius Halicarnassensis in quinto *Antiquitatum Romanarum* de Bruti funebre post exactos reges et victoriam de hostibus relatam loquens, ait

¹ Cfr. fascic. sup. mens. Iulii.

(cap. XVII), consulem, populo in concionem advocato et Bruti corpore in foro proposito, pro tribunali funebrem laudationem habuisse; non posse se quidem adfirmare, utrum Valerius primus hunc morem instituisset; an institutum a regibus secutus fuisset; at Romanorum vetus inventum esse in funere illustrium virorum virtutes laudari, neque a Graecis id primum institutum esse, ex communi se historia dicens, quam tam vetustissimi poëtae quam celeberrimi historici prodidissent.

Etiam matronis honos funebris laudationis concessus est; narratque Livius in quinto libro (c. 4), id primum voluisse Camillum post Gallos urbe expulsos, ut matronas quae aurum suum in rem publicam dederant praemio afficeret: « Matronis gratiae actae honosque additur, ut earum sicut virorum post mortem sollemnitas laudatio esset ». Si tamen Ciceronem audias, multo serius quam Camilli temporibus evenit ut primum matrona quaedam honore laudationis frueretur. In secundo enim *De oratore* (XI, 44) Antonius inducit colloquens cum Q. Lutatio Catulo his verbis: « In eo quidem genere (sc. laudationum), scio et me et omnes qui adfuerunt delectatos esse vehementer quum a te est Popilia, mater vestra, laudata, cui primum mulieri hunc honorem in nostra civitate tributum puto ». Constat autem Lutatium Catulum, Cinbrorum victorem, fuisse consulem anno centesimo secundo ante C. n.

Ceterum non multum oratoriae artis laudisque habebant istae funebres laudationes; nam, ut idem Antonius aiebat apud Ciceronem (*De orat.* II, 341): « Nostrae laudationes quibus in foro utimur, aut

testimonii brevitatem habent nudam atque inornatam, aut scribuntur ad funebrem contionem, quae ad orationis laudem minime accommodata est ». - Quod autem peius est, his mortuorum laudationibus (quae quidem exstabant, ipsae enim familiae sua quasi ornamenta ac monumenta servabant, ut monet Cicero in *Bruto* (62), historia rerum romanarum est facta mendosior: « multa enim scripta sunt in eis quae facta non sunt, falsi triumphi, plures consulatus, genera etiam falsa et ad plebem transitiones, quum homines humiliores in alienum eiusdem nominis infunderentur genus ». Audiatur etiam Livius, qui (VIII, 40) aiebat: « Vitiata memoriam funebris laudibus reor falsisque imaginum titulis, dum familia ad se quaque famam rerum gestarum honorumque salienti mendacio trahunt; ita certe et singulorum gesta et publica monumenta rerum confusa ».

V. - Ad septimam de latinarum litterarum historia paelectionem explendam, ut patet ex summario quod iam mense decembri superioris anni in *Alma Roma* exhibitum est, restat ut de *carmenibus convivialibus* sermo habeatur. Horum

¹ Cfr. PLUTARCH, in *Vita Camilli*, 8: ταύταις (i. e. mulieribus) ἡ σύγκλητος ἀποδιδούσα τιμὴν πρέπουσαν, ἐψηφίσατο μετὰ θάνατον ὅσπερ ἐπὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξὶ λέγεσθαι τὸν ἄξιον ἐπανων· οὐ γὰρ ἦν ἐθισμένον πρότερον ἐγκωμιάζεσθαι γυναῖκα δημοσίᾳ τελευτήσασαν.

testem habemus Catonem Censorem, qui ut ait Cicero (*Tusculan. disp.* I, 3 et IV, 3), in Originibus dixit, morem apud maiores fuisse, ut qui accubarent, deinceps, h. e. alius post alium, canerent ad tibiam (ad tibicinem I, 3) clarorum virorum laudes atque virtutes.¹ Huiusmodi carmina querebatur Cicero iam non extare temporibus suis: « Utinam exstarent, - aiebat alloquens Brutum (*Brut.*, 75) - illa carmina quae multis saeculis ante suam aetatem in epulis esse cantitata a singulis convivis de clarorum virorum laudibus in Originibus scriptum reliquit Cato! » - Cum hac Catonianae originis notitia conferendum est quod teste Nonio Marcello scripsit Varro in secundo *de vita populi Romani*: « In convivio pueri modesti ut cantarent carmina antiqua, in quibus laudes erant maiorum, et assa voce (i. e. voce sola) et cum tibicine ... ». Hic non convivae deinceps, sed modesti pueri, vel voce sola vel ad tibias, antiqua carmina cantasse dicuntur. Haud abs re est conicere, morem catonianum, fortasse antiquorem, paullatim in desuetudinem abiisse; ne laudes autem maiorum deessent, pueros inductos esse ad antiqua carmina memoriter cantitanda.² Hanc opinionem iam CORSENUS in libro cui titulus « *Origines poësis Romanae* » (Berol. 1846, p. 118) expresserat;³ nec, mea

¹ Cfr. *De orat.* 3, 107, ubi numerorum summam vim, carmenibus et cantibus aptissimam, non neglectant fuisse ait a maioribus, ut epularum sollempnium fides ac tibiae... indicarent. - VAI. MAX., 2, 1, 10: Maiores natu in conviviis ad tibias egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant, quo ad ea imitanda iuventutem alacriorem redherent. - QUINT., 1, 10, 20: Veterum Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit...

² Memorare hic licent eos qui poëtice rei studiosi ad convivia ssse applicabant quique ideo *gratiosores* (a gradiendo) vocabantur, ut scripsit Cato in *Carmine de moribus*, cfr. GELLUM, N. A. XI, 2, 5. Erant igitur quasi ambulantes poëtae, quasi errores cantionum epicarum.

³ Cfr. RIBBECK, Gesch. der röm. Dichtung. I² Stuttgart, 1894, p. 8.

sententia, rem acu tetigit MOMMSENUS in *Romana Historia* (T, p. 222, 452), qui cantionem puerorum vetustiorem iudicavit quam virorum, quippe qui postea non sine Graecorum imitatione canendi morem iniisse dicendi sint. Nimurum haec Mommensi sententia ex illa praeiudicata eius opinione manabat, qua priscis Romanis omnis poëtica facultas, omnis pulcri sensus negabatur; quae opinio iamdudum explosa est neque iam apud ipsos Germanos philologos defensores habet.

Possimus suspicari in carminibus convivalibus res gestas maiorum celebrari, ut Romuli regis, Tulli Hostili, Servii Tullii, Horatii Coelitis, Cleliae Virginis, Bruti regum eversoris, Coriolani, Fabiorum, ceterorumque, quorum memoria in Romanorum historia servata est. De Romulo testimonium præbet Dionysius Halicarnassensis, qui primo *Antiquitatum* (c. 79) de duabus geminis in domo Faustuli educatis loquens ait: « Hi quum adoleverint, dignitate formae et prudentiae pondere non subulcis aut bubulcis similes fiunt, sed quales quivis iudicaret eos qui haberentur stirpe regia orti vel ex semine Deorum nati, ut in patriis hymnis a Romanis etiam nunc canitur (ἐν πατρίοις ὕμνοις ὑπὸ Ρωμαίων ἔτι καὶ νῦν ᾔδεται) ». Item de Coriolano Dionysius (VIII, 62) ait: « Quum ab illius casu vel quingenti anni iam praeterierint, non evanuit tamen ad id tempus eius memoria, sed (ᾔδεται καὶ ὑμεῖται πρὸς πάντων) canitur et celebratur ab omnibus ut vir pius et iustus (εὐσεβής καὶ δικαῖος) ». Quid valeat Dionysianum « etiamnunc » « ad id tempus », utrum *carmina* in Romuli Coriolanique honorem etiam Augusti aetate canerentur celebra-

⁴ Plutarchus etiam in *vita Numae* (c. 5) hunc de accipiendo regno loquentem inducit. Inter cetera haec ait: « Romulum Deorum prolem hi (sc. Romani) ὕμνοισι φίμαις, et nutrimentum quoddam divinum itemque salutem incredibili modo allatam infantи dicunt ».

renturque necne, equidem nescio; certe huiusmodi cantionum mos nondum intermissus erat, siquidem Horatius in novissima Odarum suarum (4, 25), Augusti laudes ornaturus, aiebat:

*Nosque et profestis lucibus et sacris
Inter iocosi munera Liberi,
Cum prole matronisque nostris,
Rite Deos prius adprecati,
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remixto carmine tibis,
Troiamque et Anchisen et almae
Progeniem Veneris cinemus.*

Quid fuerint igitur priscorum Romanorum *Convivialia carmina*, ex dictis eruere licet.

At non videtur res a nobis esse perfecta, nisi quaestionem etiam attingamus a recentioribus rerum Romanarum scriptoribus valde vexatam, utrum ex eo quod tot varii generis carmina, triumphalia, neniae, convivalia in deliciis essent priscorum Romanorum, recte conici possit, non defuisse apud eos popularem quamdam epicam poësim de rebus suis, quem certe scimus apud Graecos multosque alios populos existisse, an omni poëtica facultate priscis Romanis denegata, nonnisi a Graecis omnino artem canendi Musarumque cultum didicerint. Satis notum est, post Perizonium Batavum eiusque *Animadversiones historicas* Amslelodami editas anno 1685, Georgium Niebuhrum Germanum coniecssisse, Romanam historiam nil aliud esse nisi popularium carminum compositionem prosa oratione redactam. Contra hanc sententiam omni virium contentione in campum descenderunt Schweglerus (*Röm. Geschichte*), Corssenus (*Origines*) omnesque illi qui, facultatem poëticam a Romanorum animo alienam estimantes, historiam eorum a Graecis scriptoribus varia mythorum commixtione confictam esse sibi persuaserant. Ex nostris Paisius, vir ceteroquin multae doctrinæ et de vetere historia optime meritus,¹ in

hoc numero habendus est, multasque commentationes scripsit ad originem expiscandam fabularum, quibus veterem Romanorum historiam totam constare adfirmavit. At non defuerunt qui Niebuhrii coniectaram probandam esse censerent; ut ceteros omnes omittam, duos ex nostris memorabo, Caietanum De Sanctis Taurinensem, cuius *Romana Historia* omnium in manibus est laudaturque propter diligentiam investigandi narrandique perspicuitatem, et Henricum Cocchia Neapolitanum, qui nuper tria volumina in lucem dedit, quibus titulus est «*La letteratura latina anteriore all'influenza ellenica*»¹ quae volumina si res excipias minus probabiles, docta Iuppiter dici possunt et laboriosa. Horum opinionem secuti non dubitabimus adfirmare priscos Romanos, a poëticis carminibus minime natura abhorrentes, non spernenda sua facultatis specimina dedisse, maioraque datus fuisse, nisi Graecæ humanitatis doctrinæque flumen in eos irrumpens multas res quasi nanfragio obruisset, et novum, ut ita dixerim, parasset solum, in quo copiosior messis arboresque renovatae humanitatis fructibus aptae arboresque orituræ erant. Sed de his hactenus.

FELIX RAMORINUS.

¹ *Neapoli*, 1923-25.

De Ostia antiqua et novissima

Ostia vetustissima nihil erat in primis quam *ostium*, ut idem vocabulum sonat, per quod flumen Tyber in mare se se immittit. Hinc Vergilius scripsit:

*Italian contra, Tyberinaque longe
Ostia!*

At continuo, quum primum res Romana valuit, et Roma armis atque imperio universas late gentes ad se convertit, ad mare,

apud fluminis ostium, quae antea pauperum piscatorum casae erant, brevi admodum tempore, in hospitum commodum et demum civium Romanorum voluptatem palatia exstiterunt, et somptuosae villae atque aptissimae beatioribus stationes passim conditae sunt. Balnea cernebantur et bibliothecae, insuper et sapientium Collegii specimen. Eo magnitudinis parvula prima piscatorum statio pervenerat!

At labentibus annis, quum Roma consequit, Barbarorumque armis in peius irruit, et Ostia, urbis imago, in dies labitur, nihilque iam quam nomen sine re obtinuit. Et ipse Tyber, antiquæ eius potentiae immemor, ignobili arena paullatim prata, villulas, palatia contexit. Tot cumulos aestuantis arenæ flumen aggerat! Quo facto civitas populi olim abundantia illustris et commerciis pollens, paulo post diruta, nihil omnino remansit. Et modo, per longa tempora, vacua et inculta illa loca manserunt, ubi Ostia fuit.

Interdum vero, quum res Urbis ab animorum commotione quiescerent, et praeteriti temporis gloria in mentem rediret, tunc, suffragantibus praesertim Pontificibus Maximis, de Ostia detegenda, timide utique primum, mox confidenter cultores rerum antiquarum iterum atque iterum cogitarunt.

Et patrum nostrorum memoria, adniente Pio VII P. M. primum, et, paullo post, curante Bartolomaeo Pacca patre Cardinali, et memoria nostra, opera Pii IX P. M., quamplurima vetera monumenta mirum in modum sunt effossa. In magna quoque rerum publicarum conversione, in operibus adstantes Pontifices Maximi, de monumentis antiquis optime apud omnes meruerunt; cura enim eorum, multa in dies ad hominum visum solatiumque redierunt.

*Multa renascentur quae iam cecidere, cadentque
quae nunc sunt in honore,*

non modo vocabula, sed civitates!

Quo facto in priorem quodammodo lucem palatia comparuere: adsunt et balnea cum theatris; pulcra adest Vigilum statio...

En templum ardantis Vulcani, verum Ostiensium fulgens Capitolium; atque e regione alterum templum, maius equidem et in meliore formam redactum, sed temporis iniuria et macerie absumptum, lamentabili utique casu omnino abrutum.

Quot pulcherrimæ domus, miro sane artificio compositæ, omnibus etiam commodis exornatae, quae ad hominum necessitatem optime requiruntur! Sunt et ipsæ aedes rerum magistrae, quae et usus nos monent qui apud veteres vigerent.

Omnia Romanorum vestigia in lucem redeunt, et antiquam atque opulentam urbis magnificentiam adhuc confitentur, quae Romanum luxum et commoditatem latissime referunt.

Litus sane iam, labentibus saeculis, a mari distat, atque ab memorabili Tyberis ostio, qua primum Aeneas tandem ingressus Romam conditurus transit

Cum sociis natoque, penatibus et magnis dis.

* *

Ab hac vetere Ostia, longe tres circiter lapides, proprius ad mare, conditum iamque cernitur pulcherrima Ostia recentior, quae mirum in modum quotidie adolescit. Cunctis utique commodis exornata, quibus haec nostra tempora commendantur, ad Urbem magis ac magis proprius accedit, curribus ab electro illuc Roma actis.

Adsunt iam publica deambulacula, hinc inde arboribus consita, quo beatiores hospites et cives priorem aërem facilimme captent et miro pelagi visu a liture tutius fruantur. In praesentiarum omnes qui veterem Ostiam invisunt, cetera undique admirati, ad recentem hanc urbem in diem venustiorem alacriter contendunt.

¹ V. eius *Storia di Roma et Storia critica etc.*

Quibus rite atque obiter conspectis, ad Italiam laetabundus conversus, eique a Deo fausta omina adprecatus, exclamare haud desinam: *Salve fatis mihi debita tellus!*

SENIOR.

ALOISIO GONZAGA

ALTERO SAECULO EXEUNTE

A QUO SANCTORUM HONORES DECRETI SUNT

*Terrena linquo. Me rapit impetu
Non usitato per liquidum aëra
Immissus ardor, drinetque
Attonitum nova pompa visu.
Rerum ne falsa ludor imagine?
Tu victor oras ad superas abis,
Gonzaga, devectus sonante
Caeruleum per inane curru.
Blandum et renidens luminibus iubar
Micat serenis; fulgurat ignibus
Frons lacta, et aeternum coeret
Purpureos diadema crines.
Pendet smaragdis nexilibus teres
Demissa collo torquis, et aureo
Decenter ornata refulgens
Palla levi sinuat curva.
Lucem coruscant nubila depluam,
Quae se citatis agglomerant rotis;
Longoque post tractu videntur
Aetherei rutilare calles.
Festiva nectunt agmina desuper
Infraque gyros, pars caput exserunt
Pennasque nimbo, pars laborant
Luteolas equitare nubes.
Hic sceptrum praefert geminea, libero
Quae sprevit ausu magnanimus puer;
Ast ille regalem supinis
Gestat ovans manibus coronam.
Ostentat alter candida ludicus
Intaminatis lilia frondibus:
Hic iactat exultim flagellum
Innocuo madidum cruore.*

*Claras olympos laeta cohors vias
Ningit rosarium floribus et croco;
Densatur hic cantum ad sonoros
Turba sequax modulata nervos.*

*Auditis? oh quae praetereuntium,
Io triumph! carmina consonant;
Io triumph! arces iocoso
Sidereae germinant repulsa.*

*Hinc astra festis concita plausibus
Orbem rotantes in thiasos agunt,
Et clarus insuetum micantes
Sol nitido vibrat ore flamas.*

*Et iam reclusis postibus aurea
Late patescunt caelicolum atria,
Et limen optatum beatae
Loisides subit hospes aulae.*

*Nunc ergo caelo te decus additum
Castis colemus semper honoribus;
Et ture devoto piandas
Rite tibi statuemus aras.*

H. N.

AESTHETICAE NOTAE

Architecturae origo et vicissitudines.¹

Ars aedificandi, interpres indolis et testis cultus diversarum societatum, orta est una cum hominibus: primo securitati et necessitatibus consuluit; postmodum iucunditatem venustatemque adamare coepit. Haud sero quidem, unde merito Architectura antiquissima dici debet.

Quamplurima supersunt monumenta remotae aetatis, quae in lucem prodiere et iugiter prodeunt.

Apud Celtas, Indos, Anglos... exstant adhuc *Men-hirs*, *Cromlech*, *Dolmen*...; idest monumenta ex petris, quae Druidae adhibebant uti congressionum locum, templo, sepulcra, etc. Pelasgicae artis adsunt insignia testimonia: sepulcreta Sipyli, My-

cenes et Tyrynthos; templum Circaeum, tumulus Caereti, vestigia Aletrina et quamplurima alia id generis. Apud Aegyptios templa, aedes, sepulcra quae supersunt, praesertim vero pyramides Regum, egregiam formam architecturae praeseferunt, quam Graeci imitati sunt. Pariter Ninive apud Assyrios, Babylon cum viridariis pensilibus apud Chaldaeos, Ellora apud Indos, Persepolis apud Persas, Ierusalem cum templo Salomonis apud Hebreos, etc., sat antiquitatem et certum progressum architecturae commonstrant.

Gigantea moles, seu immanis aedificiorum magnitudo, quae stupore et terrore animos spectantium percellit, characterem universum huius aetatis designat.

Apud Graecos architectura ad summam perfectionem devenit. Ita praestat grata convenientia partium et linearum geometricarum, maxima unitate et consonantia membrorum, clara exquisitae formae significatione, ac sobrietate et elegancia ornamentorum, ut iure meritoque *Classica* dicta sit. Graeci primitus invexere mirabiles ordines, doricum, ionicum et corinthium. Sicut ceterarum artium, ita mater architecturae Graecia appellanda est. Inter innumera monumenta vetustatis sufficit hinc recolatur *Parthenon*, quo nullum pulchrius aedificium in tota Graecia unquam exstructum fuit.

Romani iam ab initio Architecturam coluere. Aetate Regum exstabant publica aedificia: cloaca maxima, templo, aerae, circus, aqueductus, moenia. Reipublicae tempore magis magisque profecit. Antequam agerent secundum bellum Punicum (cc ann. a. C.) Romani Etruscos imitati sunt, exinde vero Graecos. Regnante Augusto, Romana Architectura perfectionis fastigium attigit, et ita perduravit usque ad Costantinum. Fortitudinem Etruscum et gratiam Graecam Roma perbelle in unum temperavit, et ordinem ionicum atque corinthium simul coniungens, proprio

charactere novum ordinem efformavit, qui *compositus* vel *romanus* dictus fuit. Romanorum indeoles (idest magnitudo animi et superbìa vitæ) in architectonicis monumentis apprime relucet. Supervacaneum est Latinorum operum nomina hinc referre.

Romana architectura una cum imperio per orbem terrarum diffusa est, ideoque fere ubique eius asservantur praeclera vestigia. Sed divisione imperii facta, architectura suam unitatem amisit, et quamvis pristina eius indeoles omnino deleta non fuerit, tamen novi styli hinc illic orti sunt.

Hinc *stylus byzantinus*, cuius classica monumenta sunt templo S. Sophiae Constantini et S. Vitalis Ravennae, erectorum Iustiniani tempore, et templum S. Marci Venetiis, exstructum sub duce Petro Urseolo an. DCCLXXIX. Pariter Arabes, qui imperii romani parte potiti sunt, per Orientem et per Hispaniam novam quamdam architecturae formam propagarunt, quae proprio nomine dicta est *Stylus arabicus*. Inter insignia monumenta praeminent Macometanorum templum Cordubense (an. DCCLXXXVI) et Regia *Medinet Alhambra* Granatenensis (an. MCCLXII).

Interdum Christiana Religio, sub Constantino pacem assequuta, pulcherrimas romanae architecturae formas in Occidente, Romae praesertim, servavit incolumes. Exemplum *privatae* Basilicae (non vero *publicae*, uti diu opinatum est) sibi proprium fecit ad sacras *Basilicas* erigendas; quasdam autem partes mutavit, quasdam adiunxit, quo templum Dei viventis solemnius redderetur.

Testes sunt Basilica S. Pauli *extra muros*, tempore Costantini erectora (quae incendio collapsa, an. MDCCXXIII, denuo in pristinam formam et magnificentiam restituta est); Basilica S. Mariae Maioris, pariterque Basilica S. Clementis, S. Constantiae apud S. Agnetem, S. Ioannis *in fonte*, S. Stephani, et alia monumenta IV et V saec. a Christianis erectora.

Saeculo vi, vii, viii architectura nihil vel parum progressa est.

Saeculo ix stylus, proprio charactere distinctus, in Occidente surgere et deinde propagari coepit, vulgo *Romanzo* vel *Lombardo* dictus. Attamen de aetate, patria et nomine huius styli non una est scriptorum sententia. Antiquissimum monumenum est templum mediolanense, S. Ambrosio dicatum. Haec nova architecturae forma in Etruria nobilitata magis magisque fuit; verum saeculo undecimo conversa est in stylum *Gothicum*, praesertim in Gallia et in Italia. Innumera monumenta Gothicā demonstrant eximiam et huius stili perfectionem.

Ita architectura per iugem evolutionem pervenit usque ad aetatem, qua universalis cultus effecit ut *renascerentur* classicæ formæ Graeciae et Romæ. Tunc etiam architecti, imprimisque Itali, antiqua monumenta aemulari coeperunt. Praeciarissimi sunt Bramantes, Brunelleschius, Sanctius, Palladius, Vignola, Sangallus, Ammannatus, Peruzius et prae ceteris Michaël Angelus Bonarrotius; qui omnes decus et ornamentum architecturae fuere saec. xv-xvi, atque Italiam pulcherrimis aedificiis ditarunt.

Architecti itali in Galliam perrexere, et sub eorumdem magisterio Architectura Gallorum pariter *renata* est saec. xvi: hinc schola *de la Renaissance* illo sermone appellata. *La Renaissance* illustres habuit architectos, ex gr. Petrum Lescot, Bullant, Philibertum Delorme, Ducerceau, etc. Germania, Anglia et excultiores nationes Renovationes Italorum amplexatae sunt.

Attamen saec. xvii-xviii in Italia et alibi invaluit *scholae classicae* corruptio, quae dicta fuit *stylus Barocco*. Auctores itali fuere Alexius, Zipaldius, Bontalentius, Dominicus Fontana, Cigolius, Dominichinus, Petrus de Cortona, etc., inter quos praeeminet quadam laudabili dexteritate sua Berninius. Pariter saec. xviii stylus

Ricocō, peior priore, invalidit; qui tamquam ultimus stylus plane suus evasit. Exinde enim architecti in novis aedificiis erigendis aut antiquos stylos fideliter reproduxere, aut eos miscuere, multoties tamen inconcinne et absurde.

Nunc itaque architecturam proprio ut charactere signent artifices oportet: nulla enim forma est per se absoluta, quemadmodum tot formae perfectae usquedum excoxitatae demonstrant. Sedulo tamen caveant, ne sit regressus, immo vero progressus in arte.

G. LEPORE.

ERRATUM CORRIGO!

Super Comoediam scribens compositam

*Multis acceptam et Florentiae plausibus,
Erat cui titulus pulcra Flamma mystica,
Mario Ferrignio leviter attribui
Cum debuisse Ferdinandu Paulerio!
Erravi! poenitens errorem corrigo,
Honor suo auctori detur nam postulo;
Mithine quisquam, scripsit quod Vergilius,
Sic vos non vobis, indignatus imputet.*

Ut ipsa postulat res inter homines,

*Quidquid aptavi laetus per quam commode.
Nam Marius meum dulciter cum carperet
Errorem, verbis usus humanissimi,
Optime qui callet latinis litteris,
Ipse et Comoediam scripsit italicice,
Quam Sancto Francisco dicatam voluit,
Multis et accepit plausibus Italia.*

Suis en datus cunctus est auctoribus

Honor, decusque veritati prius.

Nihil nobis enim carius quam veritas.

Erunt sic laeti Ferdinandus et Marius,

Suam qui laudem denue recipiunt,

Egoque maxime laetabor munere

Eisdem ferre possim quod sic citius.

I. B. FRANCESIA.

EPISTOLARE SOCIORUM COMMERCII

ANDREAS AVENARIUS carissimo conlegae suo EMMANUELI JOVÉ.

Jamdudum responsum esset, ut fasciculi IX litteris meruisti, sed multa, ut fit, impediabant. Feriarum tempus satis actum commode est, neque tamen habuit eas ambulationes, quas faciendas decreveram antea. Huius enim regionis caelum sic est, ut multo livemur imbri, maiorem anni partem sordeant viae. Et angustis calceis vulnerati pedes erant, ut ad cubandum quam ad eundum animus esset proclivior. Sed ne cubare quidem quiete posses incredibili sonante totos dies strepitu fabrorum multos harum aedium vellenium muros et vias perfringentium, Quantu pulveris excitabantur turbines! Sed nunc commodiorem, quia perviam, habitamus domum. Dominicis diebus birota ad vicinum vectus vicum rem faciebam Divinam, et est Deo habenda gratia, quod in quodam exitu furientem effugimus salvi taurum.

Post ferias quum etiam exercitorum, quae vocant, superata hebdomas esset, pondus scholae nobis adjunctum est: sholae Latinae in hebdomade denae quinae, Graecae quinae, colloquiorum Latinorum horae quaternae libere assumptae, reliquarumque rerum regularumque addimenta, quibus omnibus intercipitur facultas vagandi per has Saxonum silvas, ubi ante tot saecula Caroli Magni milites incedebant. Nec longe hinc abest ille saltus Teutoburgensis, Vari nobilitatus incommodo. His ergo multum amoenitatibus naturae officiorum varietate et copia prohibeo me ipse aliorum fortuna consolatus.

Quod in superiori epistola de fultura pedum dixi me commendare magis Wizardianae rationis coria, quam pneumaticas soleas, haud scio an vela retro dare debeam. Certe mollius pes quiescit in torulo gum-

meo pressum sequente pedis, quam in duro corio, et quod hoc anno in pneumaticarum solearum fabrica inventum est; quo plus firmamenti accedat inflatili folliculo, ego redire statui ad soleas.

Quis ex nostro genere dixerit pancratice se atque athletice valere: quibus id satis esse debeat, si sua obire possint officia? An non vita hac sedentaria multa corpori colliguntur vitia sanguine minus minusque purgato oxygenio? Sic iam saepe confessus sum, si ad trigesimum aetatis annum possem restitui, ne decem quidem equis posse retrahi, quin ad Sinenses vel in Iaponiam properarem missionarius. Neque tamen infelices sumus: merito melius nobiscum agitur.

Et commendo tuis apud Deum precibus minorem fratrem meum, qui nuper factus subdiaconus circiter a. d. xiv Kal. Ianuarias diaconus erit ter frater: parentibus, religione, sacro ordine.

Sed nunc iam veniendum ad huius epistolae argumentum, ad nova vocabula. Stant nunc in area sex illae *ferrae vehelae capsatae*, inductae ferrugine, et stabunt, nisi forte quis dimoverit, nondum plana area, per totam hiemem: maius enim opus est egerere terram hanc limosam glebasque, quam, qui Hollandicam tantum expertus arenam, opinatus erat opifex. *Pavimentarum machinam* scite abs te appellatam dico, et *pavicularis* quod revo casti in memoriam gratias ago.

Sed liceat haec quoque spargere tamquam novae epistolae semina. In eadem area stat arbor, in qua summa versatile affixum caput est. Ex eo capite quinque aut sex pendent funes, ad terram versus exeentes in scalarum genus, quarum gradibus saepe videoas pueros haerentes et sua corpora circum arborem pedibus agitantes giganteis fere passibus, ut Gallos illam arborem nominare videam *pas de géant*. Nos saepe transeuntes nomen Latinum ignoramus, scilicet et abs te iam quaeri-

mus. Apud nos illa res *Rundlauf*, scilicet «cursus circularis» est.

Accepi nuper a quodam missionario nostro ex Sina pecuniam papyriam, falsam tamen vel adulterinam, quam illi mulier quaedam misera misere decepta a fallaci emptore lignorum domus aqua convulsae obtulerat. Em tibi totam paucis verbis fabulam: sed meliusne habes nomen pro *papyria* vel *chartacea pecunia*, vel *mensaria tessera*?

Le bureau télégraphique « officina telegraphica » erit?

Et scandale de presse quid erit?

Fortasse etiam apud vos aedes sternuntur *linoleo*, nam antiquis et melioribus temporibus premebamus lignum. Linoleum autem propriam postulat curam: inducendum interdum genere ceriae est, quam ceram, ut splendorem reddat, perfricari necesse est. Iam illa perficitio fit re quadrata, gravi, manubriata: «fricatorione» an «fricamento», an quid erit *Gallorum frottoir*?

In itineribus viis ferreis, quae facimus, ego sane rarius cogor facere - inter ceteras molestias etiam haec, quod aliquando permutationem agminum cogeris exspectare. Ubi igitur, non est ubi sedeas, est ubi ambules, plerumque tamen ubi sedeas est in locis exspectationis primae, secundae, tertiae et quartae classis. Ea loca mihi placet vocari «exspectationes», sicut antiquis ambulationes et cenationes illa loca erant, ubi vel ambulabant vel cenabant.

Quantam multorum ille sibi conciliat gratiam, qui accurate copioseque proponat ea omnia, quae ad viarum ferrearum pertineant usum et administrationem!

Dicemusne «materialismum» et «congressum, internationalem», an Latinus aliquid?

Intellegisne quum ego de publicis fabulor pecuniae assignationibus? Vide crescentem in quaerendo audaciam. Unum eram interrogaturus, sed dum loquor latine

illamque capsam vel illum capsum mente teneo, rationem ingredior appellandi locum ubi illa una res iacet. Iacet autem in capsula, quae sub mensa educi potest, quaeque, dum melius obtuleris, a me iam, «eductorica capsula» vocabitur, vel «eductorium», eo liberius, quod Gallorum *tiroir* simile habet.

Non credes mihi nullum temporis superesse scripulum, tam multa scribenti, sed illud unum accipe: Institui hoc, ut, quas daturus essem latinas epistolulas, earum apud me retinerem exemplum. Et hoc fit una opera illa «multiplicatoria charta», «libro multiplicatorio», «stilo multiplicatorio», multiplicabilia omnia. Harum quoque rerum tua volo cognoscere nomina.

Nunc iam vale atque salve.

IV. Idus Novembris MCMXXVI.

JACOBUS TASSET *pergratis scriptoribus*
HERMINIO M. IACOBELLI et EMMANUEL
Iové *salutem dico.*

Victores aëris, volatusque principes Daedalus et Icarus, super mari sidere potuerunt. Antiquitus circulos et sodalitia consecuti, naves habuere privas, animi causa facientes itinera divites. Varia morum suorum singulae gentes etsi propriis vocabulis suo saeculo significant, nos aeternas eloquamus in universum formas oportet. Quare vos obsecro, qui novissima quaeque consideratis miracula, ne longioris tamen aevi despiciatis ornare verbis humilia genera.

Ego quidem ex bello viduae, quae vidui senis domum meam curat, filiam vix annos XII natam docere latine coepi: *Semel singulum unum est, bis singula duo sunt...*

Quid ei porro dicam, quum me numeri rogaverit aliquam solidi aut partiti rationem? Ostendet enim mihi partes $\frac{3}{6}$, $\frac{7}{6}$, $\frac{8}{7}$ quas nominis eiusdem fecerit $\frac{126}{210}$, $\frac{245}{210}$, $\frac{240}{210}$. Haec, quaeso (inquiet), eiusdem nominis efficiens, oré hesperio Maronis,

Caroli, Copernici, conceptis quibusnam verbis eloquar?

Ast ego: Sunt partes quintae tres, sextae septem, septimae octo.

Pupilla — Quidni: tres quintae?

Senex — *Gallia est omnis divisa in partes tres.* Porro communis quaeritur inter (partium) nomina minimus multiplos numerus (ducentas decem partes reperi), qui deinde per singula nomina dividatur. Sunt quadraginta duae... (42, 35, 30). Postremo bina singularum rationum capita summis illarum divisionum multiplicantur. Sunt ergo partes ducentesimae decimae (210) centum viginti sex (126), ducentae quadraginta quinque (245), ducentae quadraginta (240).

Ea recta, necne proposuerim nescio. Velim tamen infantes adhuc artes peritorum, ut estis, studiis eloquentes fieri.

Valete, et percontationes meas aequis animis patimini.

Dabam Tornoduro in Gallia Senonum.

QUI FUERUNT...

De Mattheo Ottonello.

Piissime, ut vixerat, diem obiit supremum superiore mense Novembri, Campo Ligure apud Genuam, Mattheus Ottonello; insignis Salesianorum familiae alumnus idemque Sodalis.

Hic, prima iuventa, Augustae Taurinorum, duplice laurea honestatus multisque litteris enutritus, in Dante Alligherio collendo mirum in modum enuit, et haud dubiam sapientiae fiduciam ostendit, quam eventu etiam atque etiam confirmavit. Complura volumina in vulgus edidit, ut poëtam Italorum principem enuclearet; quae, ex ipsis Italiae finibus egressa, poëtae nostri gloriam, vel apud exteriores gentes, immortalitate cumulaverunt. Spec-

tant in primis haec mea verba ad volumen ab ipso evulgatum cum titulo: *Dante esposto al popolo ed alla gioventù*, quod in Hispanicum eloquium conversum idemque latissime diffusum, vatis nostri pene illic demortui memoriam ad Rempublicam potissimum Argentinam maxime protulit.

Viro clarissimo eidemque suavissimo alumno meo, optime merito de Italicis literis, honor floreat in terris, et beatorum felicitas in aeternum, Deo adiuvante, effulgeat.

I. B. F.

COMMUNIA VITAE

De quibusdam cupidiariis natalitiis.¹

Quoniam eo anni tempore sunus, quod suavibus mellitis, bellariis quibusvis consecratum quasi videtur, de iis hodie aliquid tibi dicam. Quae super procul dubio eminet panis ille, qui conficitur parte semilaginis aut pollinis minima, in quam oleum optimum, quod sufficiat, albuminis autem exiguum, tantillum infunditur. Tum additur astaphidis tantum, quantum vel tricies exsuperet quod ex oleo, farina et albumine fuit, atque hisce ad coronidem superaduntur, non avara manu, bellaria, amygdala munda, strobili, cinnamonum, saccharati citrini corticis frustula, et aromata omnia, quae palatum vellicent, ac denique tantum sapae dulcissimae, quantum par sit ad ea omnia versanda, commiscenda et ita tenenda, ut in morem panis coalescant.

Nonnulli ex cupedinariis hosce panes in mactra relinquunt ut fermentescant; quod ubi fiat, iterum validis manibus ex integro massa versatur, iterum in panes sectae spherae similes finguntur, clybanoque pa-

¹ Ex scriptis H. PIERALICE DE VECCHI, ~ Cfr. fasc. mens. Iulii MCMXXVI, pag. 120.

nes ipsi dantur, summa vigilandi cura, ne utram cadant in partem, nempe aut non satis cocti, aut siccii nimis, aut adusti extrahantur. Hic autem cupedinarii indoles et ars audentque tentantque digna mensis deorum; nam saccharo et farinae polline dilutis, albumine diu contrito et in spumas erecto, ac variis coloribus iuxta quae sunt facienda imagines distincto, Minerva pictoria convexam illam panum partem primo deliniunt plerumque candido, mox addituri frondes, flores, agrorum scenas, avium vel quadrupedum figuram omnes, ita ut penitus gustans ignores utrum oculis aut palato delectabilius adstructi sint.

Atque in his quidem conficiendis romani cupedinarii excellere propemodum communi sententia videntur, quibus non modo lubet interdum in morem panis illa effingere, sed nunc pileos hac massa, nunc caligas, nunc geographicam Italiae figuram, nunc turrium, nunc domorum, nunc aliorum omnis generis imagines arte mira et imitatione spectabili fingunt.

Huius panis origo ex Oriente fertur allata: illic enim viatici panes, ne itinere arescerent, astaphide farciebantur, quo molles dentibusque dociles iugiter fierent, et vel in mensem esui apti durarent.

At cur in pervigilio Nativitatis Domini, totaque octava ritu quodam eduntur et religione quadam apponuntur edentibus? Numquid quia Ioseph et Maria peregrinantes ad Bethleemiticum oppidum hisce in via, hisce vespera sacro refecti sint?...

Opinor; idque eo magis, quia in Epiphania nobiliores conficiuntur panes, queis piperis insuper additur ultra quod satis sit; reges enim illi adventantes ex Oriente vel ipsi profecto nobilioribus vescebantur.

At si iure hi postremi « piperati panes » appellantur, cur primos illos « astaphidicos » proprio non designabimus nomine, quem Rome *Pan-giallo*, quasi *panis-pallens* ex colore haec salgamorum species vocetur?...

Est autem et aliud salgamorum genus, quod plerique « salgama pinea » sed melius « pino-salgama »¹ nominatum ego velim, constans pini seminibus saccharino glutine inter se coagmentatis, formamque nunc semisphaerae, nunc rhombi praeferrens, coloribus diversis pro cupedinarii voluntate distinctum, cui tamen nihil est praeter dulcedinem sacchari et levissimum pini aroma. Ab his ego me facile abstineo, cui optabiliores profecto sunt citrini cortices saccharo liquefacto decoti (iam in eo eram ut scriberem: elixi), et saccharina albedine, quasi pruina canescentes minuta.²

At prae ceteris insignia inter cupediaria sunt hoc in tempore quae vel nucibus et avellanis, melle et polline colligatis, in regularum speciem deducuntur, vel bellariis, amygdalis, avellanis insuper, citrinis corticibus, aneto, seminibus pini commixtis, melle et saccharo simul una haerentibus, conficiuntur azymis pelliculis circumvestita, vel circumaspersa undequaque saccharinis lapillis, ne invicem liquefiantes adhaerescant. Quae cum, ubi confecta sint, mediocri clybani calore torreantur, ex hoc vulgo *torroni* italicice nominantur. Nonne haec « mellinacea » ac « polybellaria » latine vocare possumus?

Iamque tu habes quae neque dentibus, neque palato repugnant. Dulcificans ora te annus excipiat novus, laetificatum corde excedens relinquat... novisque novarum rerum nominibus locupletatum.

¹ Italice vulgo *pinoccata*.

² Vulgo *canditi*.

Estne socius aliquis, qui nondum subnotationis pretium solvit? Si est, idem mittere festinet, et cum ipso pretium subnotationis pro anno MCMXXVII.

NATIVITATIS IESU CHRISTI MEMORIA

Venit mihi in mentem, vetulus cum siem, Agebam quidquid, essem cum puerulus, Domi cum viveret pater cum fratribus, Adveniente Iesu Natalitio. Quot rerum dulcis, tristis et memoria! Mihi nunc oculis decurrunt lacrimae! Erant pater, mater, multis cum fratribus Vultu festivi stantes ad avunculum, Qui res antiquas enarrabat comiter. Fuit nam miles, decertavit saepius, Multis exercitus pugna perculis. At cum veniret Christi Natalitium, Rebus profanis omnibus posthabitis, De sacris totus loquebatur unice: Miles videtur versus in Apostolum, Quanto sed aptius dicere si in Iudium. Est Subalpinis mos hiberno tempore, Suas domesticas gerunt dum mulieres, Dulces in stabulis sermones serere, *Gelindus* audire verecundam fabulam.

« *Gelindus?* » quid est?
Quid? Non nosti hominem?
Paucis me absolvam. Nos *Gelindus* dicimus
Comoediā brevem, plenam sed casibus,
In qua *Gelindus* Domini ad praesepium,
Inter Pastores advocatur protinus.
Apte, gratiose, pulcre, ut nihil supra!
Erant pastores Bethlehemitae simplices,
Quos et referebat miro artificio.
Et ipse nobis vetulus perspicue
Quasi videret cum virtute comica,
Omnes personas retrahebat optimè.
Erant avenae, fistulae cum calamis,
Bovis mugitus, ceterū animantium.
Erant actores affabre compositi
Suis de ligno pictis cum coloribus,
Quos ipse voce assimilabat ordine;
Gelindus tamen super omnes volitat.
Domus tunc nostra replebatur populo,
Et omnis laetus gratiarum vocibus.
Dies per octo et amplius saepissime
Haec agebatur quotidie comoedia!
Et nunc personae redeunt ob oculos
Suis loquentes dulcius vernaculis,
Quae tristis reputo laetusque lacrimans!
Avi recordor et mellita crustula,
Iesu dicebat ferre quae divinitus,

Ut nos infantes cumularet praemiis.
Et quot virtutes docet nos arripere,
Haec modo praemii longe promissio;
Quot pueriles devitabat machinas!

Mox ipsi Reges, magos quos adpellant,
Suis apparebant pretiosis vestibus,
Nobis ferebant qui regalia munera.
Expergientes, summo mane, gaudio
Suum nos munus quarebamus Principum.
Erat huic equus, vestitus splendide,
Vestis sed alteri, colore varia;
Super quoque ramis poma pendentia...
Edamus hilares prope quae nos provocant!
Nos resurgentes manet sed quae novitas!
Hic frustra crepidas calciare nititur,
Suas qui braccas quaeritat inaniter;
Sunt cuncta crustis mixtis et plenissima...
Nostris omnis domus sonat laeta vocibus,
Et risu et gratis, damus quas parentibus.
Quot sunt exorta, praeterierunt tempora!
Sumus senes... Imo haec aetas praeterit!
Omnis occidit prope iam familia,
Egoque vacua conqueror in domo...
Semper *Gelindum* memoro sed lepidum,
Patrem, matremque frequentesque socios...
Manet, manebitque in aeternum gaudium
Nobis puellis datum per avunculos,
Quibus dedit Deus, multa abhinc tempora,
Suas ob virtutes aeternum praemium!

SUBALPINUS.

COLLOQUIA LATINA

Recitatio.¹

MAGISTER, ANDREAS, discipulus.

MAGISTER. – Heus, Andrea, comprehen-distin' memoria, quam hesterno vespre explanavi epistolam?

ANDREAS – Vero comprehendendi.

MAG. – Quod felix sit, claudo librum, et recita distinete, clara voce.

ANDR. (*recitans*). – Tullius Terentiae suae et pater Tulliolae, duabus animabus

¹ EX ANTONIU VAN TORRE dialogis familiaribus.
Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit I. F.

suis, et Cicero matri optimae ac suavissimae sorori salutem plurimam dicit. Si vos valetis, nos valemus. Vestrum iam consilium est, non solum meum quid sit vobis faciendum...

MAG. - Altiore voce, ut omnes exaudiant. Date vacuas aures, pueri.

ANDR. (*recitans*). - Si ille Romanum modeste venturus est, recte in praesentia esse potestis...

MAG. - Andrea, Andrea, nae tu male hanc tam bellam epistolam memoria sepsiisti atque custodisti.

ANDR. - Revera domi tenebam perfectissime.

MAG. - Oh! tibi ego ut credam? Identidem inspiciebas librum et verba furabarisi.

ANDR. - Bis tantummodo, summum ter.

MAG. - Et mentiri non vereris? Quoties clamavi: Claude, claude? Quam saepe insuper ordinem verborum commutabas, priora posteriori, posteriora prius pronuntiando? Et aliquando tua pro Ciceronis, lutea pro aureis videlicet substituebas. Frequenter praeterea voces iam dictas repetebas, et denuo quasi deglutiebas, ut interim posses aut ipse librum aperire aliquantum, aut vicinorum aliquis suggerendo haerentem te in salebris expediret, quod et nunc et alias sollicite praestit Bernardulus. Tune mihi hanc afferre falaciam? Novi ego artes puerorum ad unguem omnes. Senex sum! Et seni verba dare difficile est.

ANDR. - Fuit nimium longa epistola; nequivi tam ediscere.

MAG. - Ecce iam asseverabas domi te perfecte memoriter eam complexum. An ita tandem? Tu ex uno ore calidum et frigidum? Et aliud stans, aliud sedens? Cur non ingenue fassus es te nescire?

ANDR. - Me terruerunt poenae.

MAG. - Infelix puer, hoc magis pro commerita noxia te castigabo, quia iudicasti me, et ad socordiae vitium vanitatis culpam addidisti.

ANDR. - Volebam mihi consulere.

MAG. - Non consultit, sed nocet sibi, qui sic recitat.

ANNALES

Foedusne inter Russos atque Turcas?

Studium sere omnium nationum et dubitationes, superiore Novembri mese, excitavit conventus, quem Odessa in urbe Cicerin atque Tewfik Rusedi, alter Russorum, alter Turcarum ad extera negotia administer, habuere. Qui quidem quum nunciarunt non alia de causa eundem evenisse, nisi ut palam fieret nullum inter duos populos discrimen extare, proindeque eorumdem amicitiam mereri, ut firmioribus vinculis vinciretur, auctores ipsi fuerunt, ut plerique crederent postrema haec verba praenungia novi foederis fuisse, quod Asiaticam unionem contra Europaeam constitueret; eo magis timendum, quia praefatis duabus nationibus Persica accessura esset, itemque Afganorum et Sinarum: uno verbo unio turbamenti contra unionem pacis, in quam tot tantisque laboribus iamdudum intenditur, haberetur! Quod avertat Deus.

Sinense et Mexicanum civilia bella.

Atque brevi avertat pariter quae adhuc furiunt Sinense et Mexicanum bellum civile; alterum inter factiones partesque acerrime et vario imperatorum Marte actum, magna cum militum non modo, sed innocentium civium in potestatem hic illuc victorum occidentium caede, alterum in Catholicam religionem ita agitatum, ut in mentem revocet quae in primos Christianos habitae olim sunt a Romanis Imperatorum persecutiones usque ad effusionem sanguinis Iure igitur meritoque qui nunc Christi personam in terris gerit, Pius PP. XI, publice lacrimabilem hunc rerum statum conquestus est atque damnavit;

dum totius orbis fideles anxiq; atque sollicito, at non minus sidenti animo invitati, ut preces omnipotenti Numini effundant, qui invicto Mexicano populo soccurrat misericors, pacem ei restituens ac de impietate victoriam.

**

In Anglia discrimin sublatum.

Post menses sex et maxima partium hinc inde certantium damna, compositum tandem apud Anglos est oeconomicum discrimen inter dominos et operarios, qui in metallo morantur atque ex condito ex negata sibi maiore mercede ab operibus secesserant.

**

Regales nuptiae.

Bruxellis, ovante et gratulante universo Belgarum populo, nuptiae sollemniter celebratae sunt inter Leopuldum, principem regni heredem, et Astrid, Suetiae regis filiam. Augusto coniugio Superi fortunat!

Kalendis Decembr. MCMXXVI.

POPULICOLA.

VARIA

Gratus discipuli cuiusdam animus.¹

Memoriae proditum est, iuvenem quemdam exstisset infima conditione et fortuna, sed ingenio et magnanimitate vel clarissimis parem. Qui scientiae de rerum natura cursum annis compluribus emensus et domum repetiturus celebri ex urbe philosophus, magistrum adiit abeundi facultatem petiturus. Verum in eius conspectum progressus, verecundari adolescens reverentissimus, qui, loquendo impar, maximam lacrimarum vim profudit. Flens interea dixit, paupertatem se suam antehac

nunquam sensisse, qua prohibebatur, cui tantum deberet, amorem gratumque animum testari. Cui praceptor: « Id ne cures neve doleas; perge, et quum in patriam reversus disputationibus, interpretationibus et philosophicis disceptationibus magister docebis quae a me discipulus percepisti, si doctrinae laudem inde referes, me tibi praceptorum exstisset satere; quibus verbis largius remuneraberis, quam si nunc multo plus gemmarum et auri dederis, quam philosophiae et doctrinae a me acceperis ».

**

Iocosa.

Magister, postquam diu de pecudibus sermonem habuit, Tuccium interrogat.

— Heus igitur, Tucci. Quodnam putas esse animal homini sese maxime adjungens, adhaerens?

Tuccius prompte atque gloriose:

— Sanguisugam!

Tuccius in conspectu campi albescantis nive:

— Mihi quidem persuadere nequeo, quomodo e caelo tam caesisio nix tam candida delabatur!

**

Aenigmata.

I

SUM timidus, parvus, me omnis mortalis et

[odit,

In toto, legit, vertice consideo.

II

Cupidibus lateo munitum in limine, donec

Hiscat, tunc demum me dabo desiliens.

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) *Dama; Adam;* 2) *Animal; Lamina.*

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

ROMAE - TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

¹ Ex italicis scriptis DANIELLI BARTOLI.

PANCRATIUS

[19]

Actio dramatica FRANCISCI WIELAND — (Latine reddidit Andr. Haberl)

CORV. Quam feci stulte, quod caeco agitatus odio, tantum Pancratium ut perderem, edicti curam mihi depoposci! Ilicet in malam crucem, qui huius miseriae causa est! Ilicet in malam crucem, cuius exsecrata umbra meas semper conturbavit rationes, postremo in mortem pepulit. Unius horae, fortuna, da usuram, ut eum ulciscens ferrum defigam in eius praecordiis. O fatum triste! (*Abducitur*).

TERT. (*sublato in caelum pugno*): Exsecramur deorum odium! (*Concidit in sede*).

AGELL. (*accedens*): Quodsi filium vis morte liberatum et infamia, inter Christianos quaere, qui hoc fecerit. (*Abit*).

SCENA II.

TERTULLUS, deinde CAIUS, PANCRATIUS, QUADRATUS, SEVERUS, HYPHAX, CHRISTIANI, MILITES.

TERTULLUS (*postquam aliquamdiu mutus sedit et dolens, surgit*): Inter Christianos quaere, qui hoc fecerit!... Haec vox mihi data in aures est. Quis dederit nescio, sed quicumque is fuit, bene suasit. Nunc summa in examinando utendum est diligentia: siquidem ex hac hora vita pendet filii. Ius dicere quam hodie horreo! Sic sum affectus animo, ut si mihi ipsi aures fatali perstrepant sententia: scintillant oculi, genua titubant, febres accedunt cerebro. Di boni! Quid meo fiet filio? Haecce mearum merces hecatombarum est? (*Facta mora, firme*): Esto! Omnes iam vires recollige! (*Vocat in parietes*): Hyphax! (*Huic se offerenti*): Captivi adducantur Christiani! (*Ilo abeunte*): Fortasse aliquis ex hoc grage deficiet, et facile, quod velim consequar. — Eece, duris onusti catenis adveniunt. Quam

laeta captivorum ora! Vel senes, atque adeo imbellies pueri laeti et hilares tamquam ad nuptias incedunt. Mirum genus Christianorum est! (*Assidens*). Utinam inter hos sit, qui istud ausus est.

HYPHAX. Adveniunt!

TERT. Quotnam?

HYPHAX. Decem capita.

TERT. Non plures?

HYPHAX. (*murmurans*): In hunc diem id sane satis est. (*Alta voce*): Sequentur ceteri.

TERT. Adduce homines! (*Christiani vincti ordine introeunt, inclinant praefecto caput, circumstant tribunal*). Primum senem producite!

— Tunc sacerdos, dux horum hominum es?

CAIUS. Est, ut dicis!

TERT. Te non pudet superstitionem amplecti infirmorum hominum?

CAI. Immo vero id glorior. Postquam annos septuaginta Deo obedivi, quare senex nihil laesus deseram?

TERT. Tace, vetule nugator! — Et tu confiteberis?

REPARATUS: Sum Christianus. Reparato mihi nomen est.

TERT. Et quis tu es?

SEVERUS. Ego appellor Severus. Consenui eorum cura, qui in Domino erant mortui.

TERT. Quem ego conspicor? Quadratum?

HYPHAX. (*interrumpens*): Per errorem centurio meus hic introductus est. Dimitte eum!

TERT. (*a.l Quadratum*): Taces?

QUADRATUS. Aperte dico Christianum esse me.

TERT. Etiam tu, Quadrate, gloriose imperii huius legiones polluis; ordinem tuum contaminas? Te pudeat!

INDEX RERUM VOL. XIII

(AN. XIII — FASC. I-XII)

	PAG.
Alloquia sociis et lectoribus.	1, 126, 152, 154, 171, 181
Annales.	12, 30, 51, 68, 84, 101, 122, 141, 159, 177, 194
Apologetica.	
Eucharisticum prodigium Senense (<i>A. Ruelli</i>)	38
Eucharisticum Vulsoniense prodigium (<i>X</i>)	96
Archaeologica.	
De Augusteis navibus in lacu Nemorensi sepultis (<i>X</i>)	130
De capitis tegumentis apud Romanos (<i>S. A.</i>)	150
De priscis Christianorum sepulcris (<i>S. S.</i>)	167
De Ostia antiqua et novissima (<i>Senior</i>)	184
Ars.	
De praeclaris Bonarroti parvis statuis nuper inventis (<i>I. B. Francese</i>)	25
Aestheticae notae:	
De singulis artibus et primum de architec- ture (<i>G. Lepore</i>)	163
Architecturae origo et vicissitudines (<i>G. Le- pore</i>)	186
Carmina.	
Novi anni salutationes boni ominis causa (<i>H. N.</i>)	9
Pii XI electionis in Pontificem anno quinto adpetente carmen auspicale (<i>C. Mam- bretti</i>)	19
Christo Redemptori Regi saeculorum triumphanti (<i>Fr. Xav. Reuss</i>)	43
Brevis floribus hora! (<i>H. N.</i>)	91
Mortis et Saranae dialogus (Ex Syriaco textu S. Ephraemi E. D. latinis versibus redi- dit <i>L. Bürge</i>)	79
Neroniani martyres (<i>L. Bürge</i>)	99
De germana S. Aloysii effigie (<i>Subalpinus</i>)	106
« Speciosa in campis » (<i>A. Nardis</i>)	117
In ortu B. Mariae Virginis (<i>R. Marozzii</i>)	135
Sancto Francisco Assisinati felicissimo ab Eius obitu septimo exeunte saeculo (<i>J. Fra- tini</i>)	148
Migratio (<i>P. Tosi</i>)	170
Ludus follis (<i>L. Le Brun</i>)	179
Aloisio Gonzaga altero saeculo exeunte a quo Sanctorum honores decreti sunt (<i>H. N.</i>)	186
Nativitatis Iesu Christi memoria (<i>Subalpinus</i>)	193
Civilia.	
De scholarum officiis (<i>Romanus</i>)	37
Geographia.	
De Brundusio eiusque memoriis (<i>Senior</i>)	27
Chicago urbs (<i>H. Dosswald</i>)	62
De Chicaginensi theatro « Iroquois » eiusque ruina (<i>H. Dosswald</i>)	76
Pionanum coenobium (<i>Senior</i>)	80
Alverna mons (<i>A. E.</i>)	133

PAG.	
De singulari quodam certamine apud Germanicos tirones (<i>Ulp.</i>)	77
Hesperis gentibus pax curanda (<i>I. Tasset</i>)	116
Ad Nationum Societatem (<i>Romanus</i>)	127

Colloquia latina.

Ex dialogis familiaribus <i>Antonii Van Torre</i> ; passim retractavit hodiernisque moribus aptavit <i>I. F.</i> :	
Diuturni temporis distributio	44
Visitur amicus aeger	65
Morum urbanitas	81
Officium ianitoris scholae	140
Scriptio	157
Emendatio scriptio	176
Recitatio	193

Communia vitae.

Peregrinatio per cubiculum (Ex scriptis H. Pieralice <i>De Vecchi</i>)	120
De quibusdam cupidiariis natalitiis (<i>Id.</i>) . .	191
Vide etiam <i>Colloquia latina</i> .	

Epistolare Sociorum commercium.

De nonnullis verbis in latinum sermonem inducendis (<i>E. Jové</i>)	10, 138
Lexicon quaeritur (<i>A. Avenarius</i>)	101
De suis rebus et de novis vocabulis in la- tinum sermonem inducendis (<i>A. Ave- narius</i>)	118, 189
Quomodo nonnulla verba in communis ser- monis usum recens inducta, latine reddi possint (<i>H. M. Iacobelli</i>)	172
Epistola <i>I. Tasset</i>	190
Vide etiam <i>Communia vitae</i> .	

Fabulae.

Gallus de luctis monet (<i>Subalpinus</i>)	53
Gallos monet de amicitia (<i>Subalpinus</i>)	70
Leo, Vulpes et Cerva (Versio ex Italicis scriptis <i>N. Tommaseo</i>)	89
Canis, Gallus et Vulpes (<i>Id.</i>)	106
Vipera, Serpens et Ranae (<i>Id.</i>)	143
Vulpes et lignator (<i>Id.</i>)	179

Geographia.

De Brundusio eiusque memoriis (<i>Senior</i>)	27
Chicago urbs (<i>H. Dosswald</i>)	62
De Chicaginensi theatro « Iroquois » eiusque ruina (<i>H. Dosswald</i>)	76
Pionanum coenobium (<i>Senior</i>)	80
Alverna mons (<i>A. E.</i>)	133

PAG.		PAG.																																															
Ad « Mirasole » (<i>Senior</i>)	156	Necrologia.																																															
De recenti Venetiarum portu ad Margheram (<i>Senior</i>).	174	Desideratus Mercier (<i>H. Degl'Innocenti</i>)	41																																														
Historica.		Iohannes Cagliero (<i>I. B. Francesia</i>)	42																																														
Antonius M. Claret (<i>E. Jové</i>)	46	De Matthaeo Ottonello (<i>I. B. F.</i>).	191																																														
De manicomis apud maiores (<i>P. A.</i>)	60	Philosophia ac Theologia.																																															
De septimo Sancti Francisci Assisinatis anno saeculari (<i>I. B. Francesia</i>)	75	De cogitatione in Gymnasiis Hesperis una procuranda (<i>J. Tasset</i>)	75																																														
De Sancto Francisco Assisinate (<i>I. B. Fran- cesia</i>)	93, 114	De Christo sacerdote (<i>E. Hugon</i>).	128																																														
V. Non. Octobris MCCXXVI (Ex S. Francisci Assisiensis vita, quam scripsit <i>Fr. Tho- mas a Celano</i>)	145	Vide etiam <i>Apologetica</i> .																																															
Imelda De Lambertinis (<i>B. D.</i>)	166	Pro Iunioribus.																																															
Vide etiam <i>Roma sacra</i> .		Parvum antibarbarum (<i>I. Fornari</i>)	11, 28, 49, 67,																																														
Libera a pittacis responsa (A Secretis).		82, 139, 158																																															
35, 53, 107		Roma Sacra.																																															
Libri recens dono accepti		Ssni D. N. Pii PP. XI litterae encycliche de festo D. N. Iesu Christi Regis con- stituendo	31																																														
Litterae et Philologia.		SS. D. N. Pii PP. XI epistola ad Patrem Purpuratum Guilelmum Van Rossum, tit. S. Crucis in Hierusalem, XVI saeculo exeunte a S. Cruice inventa	86																																														
De latinarum litterarum historia paele- ctiones (<i>F. Ramorinus</i>):		SS. D. N. Pii PP. XI litterae encycliche de Sancto Francisco Assisiensi septingente- simo ab eius obitu exeunte anno	102, 123																																														
VII. Litterarum reliquiae in vita privata pri- scorum Romanorum: Vinalia - Versus Fescennini - Triumphalia carmina - Ne- niae - Funebres laudationes - Carmina convivialia	3, 55, 112, 181	Scenicae fabulae.																																															
De Stephano Széchenyi deque « Academia scientiarum Hungarica » ab eo condita. (<i>V. Lakatos</i>)	6, 22	Pancratius. - Actio dramatica <i>Francisci Wieland</i> . (Latine reddidit <i>Andreas Ha- berl</i>). 36, 54, 72, 90, 108, 144, 162, 180, 196																																															
Novum certamen poëticum latinum in Italia indictum	8	Sententiae.																																															
In hodiernam scenicam poësim (<i>I. Anto- nelli Costaggnini</i>)	20	Ex <i>P. Syrio</i>	98, 100, 116, 119, 139																																														
Latinæ adnotatiunculae:		Vacui temporis hora.																																															
De adversariis (<i>H. B.</i>)	25	Centenariae commemorationes anni MCMXXVI (<i>Iosfor</i>)		16																																													
De rationum libris (<i>Digamma</i>)	79	Singulare certamen		69																																													
De quodam hymno in honorem S. Thomae Aquinatis (<i>H. D. I.</i>)	45	Pugna pugnata		70																																													
Horatiana (<i>M. Galdi</i>)	91, 109	Iocosa (<i>Iosfor</i>) 18, 35, 53, 71, 89, 106, 126, 143, 161, 179, 195																																															
Certamina poëtica: Certamen poëticum Hoe- uffitanum - Certamen poëticum Ruspan- tinum alterum - Certamen poëticum Hieran- cense		99	Aenigmata 18, 35, 53, 71, 89, 106, 126, 143, 161, 179, 175																																														
De certamine poëtico latino Locris in Brut- tiis constituto	132	Varia.																																															
Mystica flamma (<i>I. B. Francesia</i>)	148	Ex « Schola mortu » <i>BLANCHARDI</i> latine reddidit <i>H. M. Iacobelli</i> :																																															
Erratum corrigo! (<i>I. B. Francesia</i>)	188			Felix est parvo contentus	34	Vide etiam <i>Epistolare Sociorum commercium.</i>		De arcano servando	160	Narratiunculae.		Solemnis Mediolanensis Athenaei Catholici Conventus studiis auspicandiis (<i>A. de Sancto</i>)		46	Venatorum artes (Versio ex italicis scriptis <i>A Segneri</i>)	88	De suimet victoria (<i>H. M. Iacobelli</i>)		52	Astrolabium (Italice scripsit <i>Serdonati</i> ; latine <i>Maffeius</i>)	106	De furtivis litterarum notis (<i>X</i>)		59	De Tocco iaculatore (Versio ex Europae hist. <i>P. F. Giambullari</i> italice scriptis)	126	Sacra super nive acta (<i>Fr.</i>)		81	Puer aegrotus	142	De novis itineribus aëriis (<i>E. Jové</i>)		95	Foemina litterata (Versio ex italicis scriptis <i>V. Gioberti</i>)	178	Exhibitiones Taurinenses (<i>Subalpinus</i>) 98, 136, 155, 173			Gratus discipuli cuiusdam animus (Versio ex italicis scriptis <i>D. Bartoli</i>)	195	Quorundam animalium viae, pugnae, in- stinctus (<i>M. L.</i>)		152			De Martis planetae incolis (<i>A.</i>)		171
		Felix est parvo contentus	34																																														
Vide etiam <i>Epistolare Sociorum commercium.</i>		De arcano servando	160																																														
Narratiunculae.		Solemnis Mediolanensis Athenaei Catholici Conventus studiis auspicandiis (<i>A. de Sancto</i>)		46																																													
Venatorum artes (Versio ex italicis scriptis <i>A Segneri</i>)	88	De suimet victoria (<i>H. M. Iacobelli</i>)		52																																													
Astrolabium (Italice scripsit <i>Serdonati</i> ; latine <i>Maffeius</i>)	106	De furtivis litterarum notis (<i>X</i>)		59																																													
De Tocco iaculatore (Versio ex Europae hist. <i>P. F. Giambullari</i> italice scriptis)	126	Sacra super nive acta (<i>Fr.</i>)		81																																													
Puer aegrotus	142	De novis itineribus aëriis (<i>E. Jové</i>)		95																																													
Foemina litterata (Versio ex italicis scriptis <i>V. Gioberti</i>)	178	Exhibitiones Taurinenses (<i>Subalpinus</i>) 98, 136, 155, 173																																															
Gratus discipuli cuiusdam animus (Versio ex italicis scriptis <i>D. Bartoli</i>)	195	Quorundam animalium viae, pugnae, in- stinctus (<i>M. L.</i>)		152																																													
		De Martis planetae incolis (<i>A.</i>)		171																																													